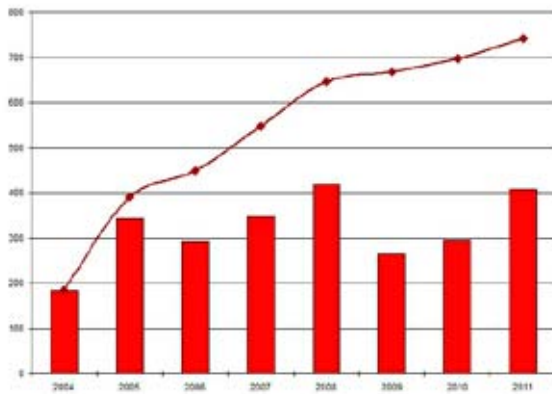

Verslag nachtvlinderseizoenen 2011

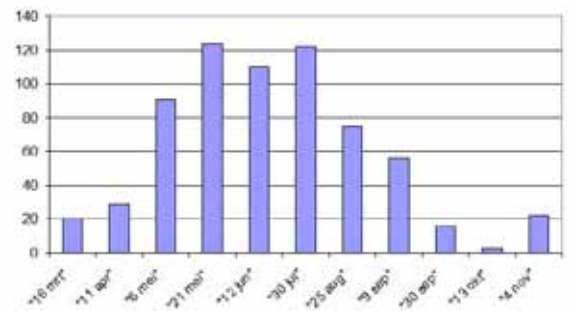
Wouter Moerland
Natuurhistorisch Museum Rotterdam
woutermoerland@gmail.com

Camiel Doorenweerd
NCB Naturalis
camiel.doorenweerd@ncbnaturalis.nl

Vlinderonderzoek in het veld kan jaarrond gedaan worden. Toch leent de winterperiode zich uitstekend om terug te blikken op de resultaten van nachtvlinderonderzoek op veldstation De Klip aan de Wasse-naarse slag. Kort samengevat zijn 408 soorten (of taxa) genoteerd gedurende 11 vangstavonden. Hiervan bleken 43 nog niet vermeld op de checklist van De Klip en omgeving. Op deze totaalijst staan nu 741 verschillende soorten die sinds 2004 er zijn waargenomen (figuur 1). Veel vlinders en rupsen die afgelopen jaar verzameld zijn voor het DNA-barcoding project zullen nog gedetermineerd worden (zie tekstbox). Dit zijn dus de voorlopige totalen.

Figuur 1. Aantal soorten per jaar en totaal cumulatief.

Figuur 2. Aantal soorten op het licht per vangstavond.

Het onderzoek heeft afgelopen jaar naast het forse aantal soorten, enkele leuke vondsten opgeleverd. Zo ving we voor het eerst de variabele herfstuil *Agrochola lychnidis*, een vlinder die maar zelden gezien is in de Hollandse duinen. De grote berberisspanner *Hydria cervinalis* is eveneens nieuw voor De Klip-lijst – toch een karakteristieke duinvlinder. Op landelijke schaal is deze soort ernstig bedreigd, net als de jaarlijks aangetroffen witte eenstaart *Cilix glaucata* (figuur 3). In de wereld van de kleine vlinders zijn ook opvallende zaken te melden. De vierpuntzwartwitmot *Ethmia terminella* is verzameld (voornamelijk bekend uit de duinen van Noord-Holland) en de stalkruidmineermot *Parectopa ononidis* (figuur 4) is na de ontdekking in 2010 opnieuw gezien. De Klip blijkt, voor zover bekend, één van de weinige populaties van deze soort in Nederland te herbergen. Een overzicht van de aanvullingen op de checklist is te vinden in tabel 1.

Toch zijn er aanwijzingen dat 2011 een minder plezierig jaar was voor veel soorten. Figuur 2 toont de diversiteit per vangstavond. Normaal ligt de top van de diversiteit in juli, nu in mei. Dat komt niet door slechte weersomstandigheden of matig vangwerk. Een oorzaak moet eerder gezocht worden in de extreme droogte die heerste in het voorjaar. Veel poppen of rupsen zouden hierdoor, mogelijk, het vlinderstadium niet bereikt kunnen hebben.

Verder springt de avond van 4 november er tussenuit, juist in positieve zin. Op de lakens was het – met vijf nieuwe soorten – zowaar druk, wat voor het naseizoen toch als uitzonderlijk geldt.

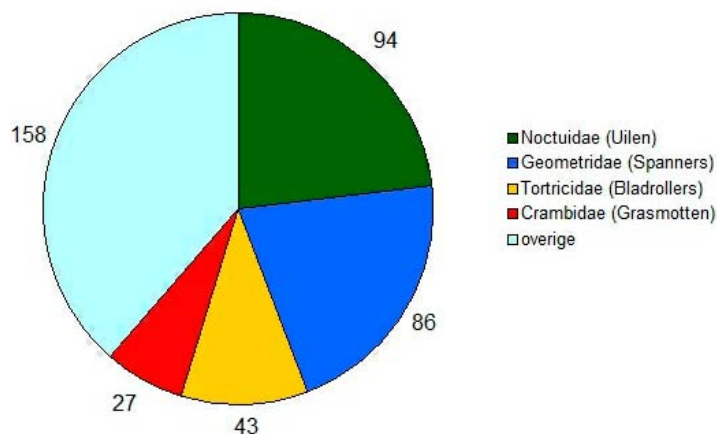

Figuur 3. Witte eenstaart.
(foto: J. van Alphen, Wassenare duinen)

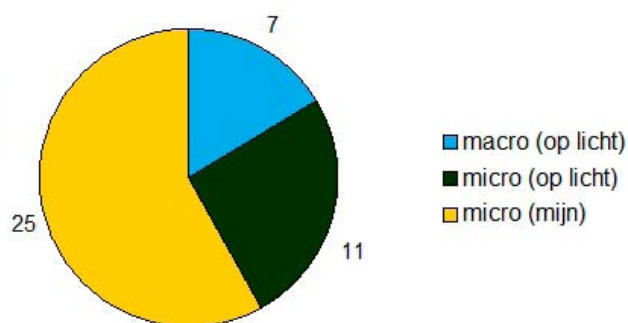

Figuur 4. Vlinders verzameld voor het barcoding-project, zoals deze Honingklavervouwmot, belanden uiteindelijk in de collectie van NCB Naturalis. (foto: C. Doorenweerd)

Figuur 5 laat de in 2011 waargenomen vlindersoorten zien verdeeld over de families. Twee macro-families, de uilen en spanners, vormen de hoofdmoot. Vertegenwoordigers van deze families reageren veelal goed op licht. Een leuk wetenschappelijk inzicht dat in deze context gedeeld kan worden is dat er een nieuwe familie op basis van moleculair onderzoek is ontstaan: de spinneruilen (Erebidae). Deze omvat onder andere de beervlinders, donsvlinders en enkele uilen. Thans is de snuituil *Hypena proboscidalis* geen uil meer.

Figuur 5. Aantal soorten per vlinderfamilie in 2011.

Figuur 6. Nieuwe soorten micro- en macro-vlinders voor de checklist.

Het aantal nieuwe soorten (figuur 5) is in 2011 hoger dan in voorgaande jaren. Dat kan verklaard worden door twee middagjes *mijnen* zoeken.

Dit zijn gangetjes of blaasjes die door insectenlarven (van vlinders, kevers, vliegen etc.) in het bladweefsel worden uitgevreten.

De volwassen vlinders zijn met lichtvallen lastig te onderzoeken. Aanwezigheid van een minerende soort is vaak eenvoudiger vast te stellen door op vraatsporen van de rupsen te letten.

Figuur 7. De krakeling, of Figure 8, zoals de Britten hem noemen. (foto: J. van Alphen)

Figuur 8. De lichte daguil is al zeker vier jaar niet waargenomen op De Klip. (foto: M. Grutters, Europoort 2007)

De gegevens van dit onderzoek gaan naar de Werkgroep Vlinderfaunistiek, die de landelijke database van alle vlinderwaarnemingen in Nederland onderhoudt. Op basis van deze database is onlangs berekend dat een derde van de macro-vlinders afneemt in algemeenheid (Groenendijk & Ellis 2010). Als voorbeeld voor een hard achteruitgaande soort wordt onder meer de krakeling *Diloba caeruleocephala* gegeven (figuur 7). Deze vlinder kennen we goed van de vlindervangsten op De Klip. Op 30 september was het zelfs de meest algemene soort op het laken. Het is interessant om de ontwikkeling van deze en andere soorten in de duinen te volgen. Enkele andere soorten zijn in 2011 of al langer al niet meer gezien. Opvallende afwezigen zijn de lichte daguil *Heliopsis viriplaca* (figuur 8), nazomeruil *Ammoconia caecimacula* en de prachtmot *Oncocera semirubella*. Of hier sprake is van een reële verdwijning zal gericht onderzoek moeten worden.

Komend jaar zal extra aandacht uitgaan naar slecht onderzochte vlinderfamilies. Niet alle vlinders zijn te lokken met behulp van licht of zoete lokstof. Zo zijn nauwelijks kokermotten (Coleophoridae) en grasmineermotten (Elachistidae) bekend van de Wassenaarse slag. Overdag zoeken naar rupsen en volwassen vlinders zal een beter beeld opleveren van de lokale vlinderfauna. Een welkome aanvulling dus, ook voor het barcoding project.

Figuur 9. De rups van *Stigmella oxyacanthella*, de boogjesmineermot, zet zijn poep in boogjes af. (foto: W. Moerland)

Dankwoord

Alle Klip-vlinderaars (figuur 10) worden bedankt voor hun enthousiaste bijdrage aan de vangsten. Dunea, in de persoon van Harry van Deursen, mogen we ook dit jaar dankbaar zijn voor het faciliteren van het onderzoek.

Literatuur en websites

Groenendijk, D & W.N. Ellis 2010. The state of the Dutch lager moth fauna. *Journal of Insect Conservation* 15: 95-101.
Moerland, W 2011. Nachtvlinderonderzoek in de Wassenaaarse duinen. *Holland's Duinen* 57: 16 – 31.

<http://boldsystems.org>

<http://microlepidoptera.nl>

<http://science.naturalis.nl/dnabarcoding>

<http://vlindernet.nl>

Figuur 10 en 11. De heren Zandveld, Mulder en Doorenweerd in hun karakteristieke poses (v.l.n.r.).